

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type	Research Article	Accepted / Makale Kabul	27.12.2019
Received / Makale Geliş	05.11.2019	Published / Yayınlanma	31.12.2019

SULTAN II. ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE OSMANLI SANATINDA JAPONİZM JAPANISM IN OTTOMAN ART IN ABDULHAMİD II PERIOD

Araş. Gör. Dr. Ayşe ERSAY YÜKSEL

Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk İslam Sanatları Bölümü, Adana / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-0314-6182

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1686>

Reference: Ersay Yüksel, A. (2019). Sultan II. Abdülhamid döneminde Osmanlı sanatında japonizm. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(48), 4548-4565.

ÖZET

Sultan II. Abdülhamid dönemi (1876-1909) Osmanlı tarihinde siyasi, askeri ve ekonomik gelişmeler kadar kültürel değişme ve gelişmelerin hızlandığı bir dönem olarak dikkat çeker. Bu dönemde önemli alanlarda varlık mücadelesi veren Osmanlı Devleti sorunlarına çözüm aramak için dünyanın farklı coğrafyaları ile daha yakından ilgilenmeye başlamıştır. Bu bağlamda ilişki yürütülen devletlerden biri olan Japonya ile temaslarının resmiyet kazanması II. Abdülhamid devrinde gerçekleşmiştir. Abdülhamid devrinde Japon tarihi, siyaseti, ekonomisi, kültürü, yaşam tarzı, eğitim sistemi gibi konular yanında Japon sanatına büyük bir ilgi duyulmuştur. Öyle ki Osmanlı saraylarının bu dönemden kalma porselen, seramik, ahşap, dokuma, metal ve cam grubundaki eserleri Japon usulü sanat yapıtlarının geniş yelpazesini yansıtmaya kadar zengindir. Avrupa'da 17. yüzyılda başlayan Japonizm Osmanlı sanatında II. Abdülhamid devrinde önce yavaş yavaş varlık göstermeye başlasa da asıl etkiler Abdülhamid'in saltanat yıllarında kendini göstermiştir. Üstelik bu Japon etkili eserler Osmanlı sanatının iç dinamiklerine uygun bir şekilde kullanıldığından dünyadaki Japonizm etkili sanat eserlerinden farklı ve son derece özgün bir karaktere sahiptir. Kimi zaman sipariş edilerek satın alınan kimi zaman da hediye olarak saray koleksiyonlarına dahil olan bu eserler bir sanat objesi olmalarının ötesinde önemli kültürel etkileşimlerin somut aktarıcılarıdır. Özellikle Sultan II. Abdülhamid'in şehzadeliklerinden itibaren Japonya'ya duyduğu büyük ilgi Japonya'nın kültürel ve sanatsal birikimleri ile Osmanlı sanatının zenginliğine ve çeşitliliğine katkı sunan bir ülkeye dönüşmesine vesile olmuştur. Ayrıca bu katkı Japonizm'in Avrupa sanatında olduğu şekli ile değil Osmanlı'nın kendine has sanat üslubuyla uyumlu bir çizgide kendini göstermiştir. Bu nedenle II. Abdülhamid devrinde yönetim merkezi olan Yıldız Sarayı'nda bulunan ve bugün çeşitli saray koleksiyonlarına dağılmış şekilde sergilenen Japon etkili eserlerin özel bir önemi vardır. Sultan II. Abdülhamid'in kullandığı marangoz takımları gibi dekoratif ve işlevsel amaçlı pek çok Japonizm etkili sanat eseri ve eşyası günümüze ulaşmıştır. Ayrıca arşiv belgelerinden günümüze ulaşan Japon etkili eserlerden daha fazlasının o dönemde sarayda mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Sonuç olarak bu makalede Osmanlı saray koleksiyonlarında yer alan Japonizm etkili sanat eserlerinin II. Abdülhamid devri sanatında nasıl kullanıldığı ve nasıl etkiler yarattığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sultan II. Abdülhamid, Japonizm, Japon eserler, Osmanlı saray koleksiyonları.

ABSTRACT

In the Ottoman history, Sultan Abdulhamid II (1876-1909) period takes attention political, military and economic developments as well as period of cultural change and accelerated development. During this period, in order to find solutions to the problems of the Ottoman Empire, which struggled for existence in important areas, it began to deal more closely with different geographies of the world. In this context, the formalization of his contacts with Japan was realized during the reign of Abdulhamid II. There has been a great interest to the Japanese art beside such issues Japanese history, politics, economy, culture, lifestyle, education system in the reign of Abdulhamid II. Dating from the period of Ottoman palaces, porcelain, ceramic, wood, textiles, metal, and glass group works in Japanese style is rich enough to reflect the wide range of artworks. Beginning in Europe in the 17th century, Japanism gradually began to exist in Ottoman art before the reign of Abdulhamid. But it's real effects were manifested during the reign of Abdulhamid. Moreover, since these Japanese influential artifacts were used in accordance with the internal dynamics of the Ottoman art, Japanism in the world has a different and highly original character than the influential artifacts. These artifacts, sometimes ordered and sometimes included in the palace collections as gifts, are not only art objects but also concrete conveyors of important cultural interactions. Particularly, Sultan Abdulhamid's II great interest in Japan since his prince has led to the transformation of Japan into a country that contributes to the richness and diversity of Ottoman art through its cultural and artistic accumulations. Also, this contribution was not in line with the form of Japanism in European art, but in a line compatible with the Ottoman art style. For this reason, Japanism works, which

are located in Yıldız Palace during the reign of Abdulhamid II era and are scattered in various palace collections, have special importance. Many Japanese art influences and art objects that are decorative and functional purposes, such as Sultan Abdulhamid II own carpenter tools have survived from past to present. Moreover, it is understood from the archival documents that more than the influential Japanese artifacts that survived were present in the palace at that time. As a result, in this article, Japonism influential art in the Ottoman palace collections was tried to determine how it was used and how it created effects in Abdulhamid II period's art.

Key Words: Sultan Abdulhamid II, Japonism, Japanese artworks, Ottoman Palace Collections.

1. GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya, tarih boyunca birbirinin varlığından haberdar olan iki ülke olmakla birlikte karşılıklı ilk temaslar 19. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Bu ilişkilerin her geçen yıl derinleşerek devam ettiği periyot ise Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) devri olmuştur. Hatta bu dönemde Japon Dış İşleri Müşaviri Yoshida Masaharu başkanlığındaki heyetin 1881'de diplomatik ilişkileri başlatmak amacıyla Osmanlı İmparatorluğu'nu ziyaretleri iki ülke arasındaki ilk resmi ilişki olarak kabul edilebilir (Misawa, 2011, s.10). Osmanlı ve Japonya devletlerinin bu zaman diliminde bir araya gelmelerinde aynı dönemde ekonomik, askeri, siyasi ve sosyolojik konularda ortak tecrübeler yaşamalarının ve iki ülkenin dış siyasetlerinde belirli konulardaki kesişmelerin etkisi olduğu söylenebilir (Şahin, 2001; Esenbel 2002 b). Kuşkusuz bu yakın ilişkiler belki de en belirgin ve köklü biçimde kültür ve sanat alanında gözlemlenmiştir. Bununla birlikte Osmanlı sanatındaki Japon etkisi iki ülke ilişkilerinin çok bilinmeyen bir yönünü de oluşturmaktadır (Günay, 1986).

Sultan II. Abdülhamid dönemi ile Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa ülkeleri ve Rusya gibi devletlerden gördüğü askeri ve ekonomik baskıları azaltmak için sınırlarının ötesinde yükselişe geçen farklı dünya ülkeleri ve kültürlerine odaklanmaya başlamıştır. İletişim ve teknolojinin hızla gelişmesi nedeniyle değişen dünya dengelerinde yeni partnerler arayan Osmanlı için Japonya hem örnek alınacak hem ittifak yapılacak, ayrıca ortak sorunları çözmeye destek alınacak güvenilir ve alternatif bir ülke profiline sahipti. Bu nedenle dış ve iç politikada yeniyi uygulama konusunda cesur olan Sultan II. Abdülhamid'in saltanat yıllarında önemli gündemlerden biri Japonya olmuştur (Subay, 2017, s. 61).

Japonya ve Osmanlı'nın o dönemde batı ülkeleri karşısında sıkışarak çıkmaya çalıştıkları siyasi ve ekonomik dar boğazdan geçmede birbirlerinden destek alma çabası dikkate değerdir. İki ülkenin kendi şartları içinde doğup büyüyen ilişkileri belki de birbirine olan ihtiyacın kuvveti nedeniyle sessiz ama derinden ilerlemiştir (Esenbel, 2002a, s. 4-19). Bu çerçevede resmileştirilemeyen ama son derece yakın tutulan bu temaslar bir dizi yenilik doğurmuştur. Bu yeniliklerin kültürel ayağının etkileri, sanat eserlerinde, mimaride ve karşılıklı gönderilen özel hediyelerde gözlemlenebilir. İşte bu eserler II. Abdülhamid döneminde Japonya ile kültürel ve sanatsal bir ilişkinin de temellerinin atıldığı somut örneklerdir (Mütercimler, 1993, s. 19).

Bu noktada değinilmesi gereken başka bir konu şudur: Osmanlı Devleti ile yakın temas içinde olan Japonya'nın da benzer şekilde (Osmanlı'da gönderilen karşılıklı hediyeler ve heyetler gibi çeşitli araçlar yoluyla) Osmanlı sanatı ile etkileşime girme ihtimalidir. Elbette iki ülke arasındaki ilişkiler iki tarafın kültür ve sanat hayatlarına farklı düzeyde etki sağlamıştır. Fakat bu mesele ayrı bir çalışmanın konusu olarak araştırmayı gerektirdiğinden burada sadece Osmanlı sanat ve kültüründe Japonya'nın etkisi ele alınmıştır.

Bu dönemde Osmanlı-Japonya arasındaki sanatsal etkileşimi ortaya çıkaran vesileler ilk olarak ülkeler arasında karşılıklı gönderilen heyetler olmuştur. Öncelikle Japonya'dan araştırma ve gözlem maksadıyla İstanbul'a gelen bir heyetin ardından tüccarlar, bürokratlar, gezginler, yazarlar ve prensler gibi toplumun her katmanından kimseler Osmanlı'da Japon kültür aktarımının birincil araçları olmuştur¹. Bu kimselerin Osmanlı hakkında tuttukları notlar ve gözlemler zaman içinde yayınlanarak kalıcı hale getirilmiştir. Örneğin Prens Komatsu (1846-1903) gibi üst düzey ziyaretçilerin getirdikleri hediyeler saraya ilk diplomatik yolla gelen Japon eserlerini oluşturur. Osmanlı arşivinde Komatsu ve daha sonraki üst düzey ziyaretçilere gösterilen ilgi ve kolaylıkla alakalı çok sayıda belge mevcuttur. Petersburg'da bulunan ve Dersaadet'e gelerek hediyeler takdim edecek olan Japon Prensi Komatsu'nun kalacağı yerin

¹ Osmanlı ve Japonya arasındaki bu temasların ilki 11-23 Nisan 1873 tarihinde "Iwakura Heyeti"nden Genichiro Fukuchi ve Mokurai Shimaji'nin İstanbul'u ziyareti ile başlamış ve Temmuz 1875'de Japonya ve Osmanlı arasında diplomatik ilişkiler kurulmasının Japonya Dışişleri Bakanı Terashima tarafından önerilmesi ile sürmüştür. 1876'da Japonya'nın Londra Elçisi kâtipi Hiroshi Nakai'nin İstanbul'u ziyareti dışında II. Abdülhamid devrine kadar herhangi bir münasebet olmamıştır (Küçükyağcı, 2011, s.161).

belirlenmesi hakkındaki belgenin detayları bu konudaki titizliği ifade eder (BOA. İ..HUS.21/61). Prens Komatsu'nun 1893'te yaptığı bu ziyaretin ardından yine 1905'te Japon prensinin İstanbul'da Dolmabahçe, Beylerbeyi ve Topkapı saraylarını ziyaretleri (BOA. Y..PRK.TŞF.7/121) bu ilişkilerin sürekliliğini gösterir.

Japon sanat eserlerinin ve kültürünün Osmanlı sarayına dahil olmasının ikinci yöntemi satın alma yolu olmuştur. Özellikle o dönemde Japonya'nın adeta fahri konsolosu gibi çalışan Yamada Torajirō (1866-1957) tarafından İstanbul'a getirilip saray tarafından satın alınan objelerin sayısı sarayların koleksiyonlarında önemli bir tutar. Türk Japon ilişkileri tarihinde önemli bir rol oynayan Yamada Torajirō (Resim 1) ve Nakamuro Kenjiro gibi özel kültür elçiliği yapan, İstanbul'da uzun yıllar yaşayıp Osmanlı'nın kültür ve sanat birikimine nüfuz eden isimler; saray başta olmak üzere Osmanlı seçkinleri arasında dikkate değer etki sahibi olmuşlardır. Osmanlı ve Japonya arasında ticaret anlaşması yapılmış (BOA. HR.TH..128/79) ve buna binaen Japon General Tanaka'nın tavsiyesi doğrultusunda Osmanlı ile Japonya arasındaki ticaretin tezyidi için Osmanlı'ya gelecek olan Mösyö Yamada'ya gereken kolaylığın gösterileceği 1893 senesinde düzenlenen belgede Osmanlı devleti tarafından taahhüt edilmiştir (BOA. HR.TH..135/60). İki ülkenin üst düzey ilişkileri bu isimler aracılığıyla sürdürülmüştür. Bu isimlerin Beyoğlu'nda uzun yıllar işlettikleri Nakamura Shoten isimli mağaza çoğunlukla İstanbul'un sanat ortamına dahil olan Japon eserlerin ilk durağı olmuştur (Resim 2). Adeta modern bir müze işlevi gören bu mağaza saray başta olmak üzere, Osmanlı eliti, entelektüeli, sanatçısı ve sanatseveri için bir müzayedede evi ya da galeri işlevi görmüştür (BOA. Y..PRK.KOM. 10/15). 1898 yılında Osmanlı Sarayı'ndan özel bir sipariş alan Nakamura, Sultan II. Abdülhamid'in kızı Naime Sultan'ın düğünü için salonun Japon mimarisine uygun bir şekilde donatılması işini üstlenmiştir (Misawa, 2011, s. 89). Zira Nakamura Mağazası'nın İstanbul'daki en önemli müşterisi, kuşkusuz II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı idi. Arşivde saray için bu Japon mağazasından alınan eser ve eşyaların ücretlerinin ödenmesi hakkında çok sayıda belge mevcuttur (BOA. Y..MTV.161/199).

Öyle ki İstanbul'da önemli bir alıcı kitlesine sahip olan Japon sanat eserlerinin önemli bir kısmı bu mağaza yoluyla çevreye yayılmıştır. Yamada İstanbul'daki hayatı boyunca bu şehrin çok uluslu çevresi ile uyum içinde yaşamıştır. Önemli devlet adamları ile yakın ilişkileri olan Yamada hakkında Japon ziyaretçilerin hatıralarında Abdülhamid'le yerli ve yabancı pek çok kişinin görüşmesinde aracılık ettiği belirtilir (Esenbel, 2011, s.37). Yamada'nın uzun senelerden beri İstanbul'da yerleşmiş bir Japon tüccarları olarak Osmanlı hükümetince himayesi hakkında bulunduğunu beyan eden Hariciye Nezareti'nin belgeleri mevcuttur (BOA. Y. MTV. 201/21). Yamada Japonya'dan ipek, porselen, çay, lake, el işleri ve maden suyu ihraç ediyordu. Mağaza yoluyla aynı zamanda Japonya'ya tütün, kuru gıda, deri, kaya tuzu, yün ve parşömen ithal ediyordu. Örneğin bir keresinde Tayvan'a Türk narı gönderen Yamada, İstanbul'a II. Abdülhamid'in isteği üzerine Trabzon hurması (kaki) ağacı bitkilerini taşıymıştı (Esenbel, 2011, s. 38). Yıldız Sarayı'nın bahçesine dikilen bu ağaçlar bugün hala ayaktadır. Ayrıca Yıldız Sarayı bahçesindeki en nadide kuşlar ise 1892'de Japonya hanedan üyelerinin II. Abdülhamid'e gönderdiği japon kazı, pelikan, uguisu kuşu, japonez horozlar ve japonez robin kuşlarıydı (Çakılcı, 2018, s. 77).

Bunlara ek olarak Avrupa üzerinden aracı tüccarlar yoluyla Osmanlı saraylarına dahil olan Japon eserler de mevcuttur. Bunların bir kısmı Japonya'da imal edilerek ihraç edilmişken diğer bir kısmı Avrupalı sanatçılar üzerindeki Japon etkisi yani Japonizm² sonucu ortaya çıkan eserlerdir. Nitekim 19. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan Japonizm Osmanlı sanatına da hızla ve kendi özgünlüğü içinde nüfuz etmişti (Wichmann, 2007). Öyle ki bu dönemde saraya alınan eserleri gösteren belgelerde Nakamura'nın

² İlk olarak uluslararası sergi olarak 1851'de Londra'da düzenlenen sergide yer alan Japonya, daha sonra 1855 Paris ve 1862 Londra sergilerine katılmıştır. Bu fuarlarla geleneksel sanatlarını ve bu sanatların uygulandığı ince işçilik, egzotik motiflerle bezeli sanat eserlerin dünyaya tanıtma fırsatını bulan Japonya Avrupa ve Amerika'nın dikkatini çekerek Doğu sanatına eğilim sürecini başlatmıştır. Aynı dönemde sanat alanında arayışta olan Avrupa ve Amerikalı sanatçılar için bu bir çıkış yolu olmuş ve Japonizm akım böylece ortaya çıkmıştır. Bu kelime ilk kez yazar ve koleksiyoner olan Fransız Philippe Burty tarafından 1872'de kullanılmıştır. 1854'e kadar uyguladıkları "Sakoku" politikasından dolayı diplomatik ilişkilerde sınırlı kalan Japonya, özellikle dünyaya yayılmaya çalışan Avrupa ve Amerikalı ülkeler için kolayca ulaşılamayan ve gizemli bir yer olarak birçok anlamda merak edilmiştir. Bu dönemde Japon ustaların gösterdikleri ince işçilik, kendilerine has doğa algılayışı, tasarımda görülen asimetrik, esnek ve aynı zamanda dinamik çizgiler, Batılı sanatçılar ve koleksiyonerler arasında bir nevi şok etkisi yaparak, başta Claude Monet, Eduard Manet, Vincent Van Gogh olmak üzere sanatçıların yanında, ipekçilik ve günlük hayatta kullanılan eşyalar üzerinde görülen Japon ustaların müthiş teknik, tasarım ve özeni, sanat çevreleri tarafından beğenilmiş ve Avrupa'da yeni oluşmaya başlayan süsleme sanatı alanında duyulan Japonya tutkusunun ortaya çıkardığı sanatsal yansımalar "Japonizm" olarak adlandırılmıştır (Girardelli, 2013, s. 17).

mağazasından önce ve sonra farklı şirketlerin ve aracılardan (Baker mağazası ve Viyana'daki Mobilyacı August Knobloch Nahfolger gibi) da Japon tarzı eserleri ithal ederek Osmanlı sanat piyasasına sunduğunu söyleyebiliriz (Saçaklı ve Gözeller, 2013, s. 86-88). Ayrıca son olarak bazı eserlerin Japonya'dan getirilip İstanbul'daki saray atölyesinde tamamlanmış olduklarını söyleyebiliriz. Örneğin Yıldız Sarayı'ndaki Japon yapımı bir gümüş tabağın ve zarflı fincanların Sultan II. Abdülhamid tuğralarının sonradan İstanbul'da eklenmesi gibi eserler bu gruba girer (Girardelli, 2013, s.18).

II. Abdülhamid döneminde Japonya'nın kültür ve sanatına duyulan bu yakın alakanın birtakım nedenleri vardı. Bunların başında Japonya'nın Osmanlı'ya benzer biçimde topyekûn bir yenileme faaliyeti içine girmesi, kapitülasyonlar gibi ekonomik ve siyasi problemlere çözüm araması, Rusya gibi Osmanlı'nın sorun yaşadığı bir ülkeyle savaşması gibi nedenler gelir. Bu ekonomik, siyasi ve askeri gerekçelere ek olarak Abdülhamid devrinde Japonya ile ilişkilerin köklü hale gelmesinde Sultan Abdülhamid'in yeniliğe olan açıklığının, kadim bir kültüre sahip bu Doğu ülkesinin yakaladığı gelişim ivmesini takdir etmesinin ve dünya kültürlerini tanımaya olan merakının etkileri sıralanabilir. Üstelik bazı hatıratlara göre de Sultan Abdülhamid padişah olmadan önceki şehzadelik yıllarında dahi Japonlara ilgi duyup, onlar hakkında malumat sahibi olmayı önemsemiştir (Ziya Şakir, 1994, s. 17). Kuşkusuz Sultan Abdülhamid'in Japonlara duyduğu bu özel ilgi ve sempati padişahlığı döneminde iki ülke ilişkilerine etki etmiştir. Osmanlı arşivinde bulunan belgeler Japonya hakkında farklı dönemlerde Sultan Abdülhamid'e sunulan çok sayıda layiha ve hatıratların verdiği bilgiler Osmanlı yönetiminin Japonya hakkında özel ilgi ve bilgi sahibi olduğunu göstermektedir. Buna bir örnek olarak 1880 gibi Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkmasının henüz başları sayılan bir yılda Japonya'nın coğrafi durumu, imparator ailesi, idare şekli, mali, askeri ve iktisadi durumu ile ilgili büyük Japonya isimli İngilizce makale ve tercümesinin arşiv belgeleri arasında yer alması belirtilebilir (BOA. Y..PRK.TKM.3/50).

Tüm bunların bir neticesi olarak II. Abdülhamid devrinde sultanın hem şahsen hem de devlet politikası olarak Japonya'ya duyduğu ilgi ve dünyada (özellikle de Avrupa'da) Japon sanatının revaçta olması o dönem Osmanlı sanatında Japonya etkisi yaratmıştır. Abdülhamid devri sanat ortamı devletin pek çok önemli sorunla uğraşmasına rağmen son derece zengin, yeni denemelere açık ve çağdaş sanat akımlarını takip etme gayreti güden bir karakterdedir. Dünyada ortaya çıkan sanat akımları ve eserlerinin Osmanlı'nın kendi iç dinamikleri, ihtiyaçları ve alt yapısı ile yorumlandığı bu dönemde mimaride ve güzel sanatların her alanında özgün üretimler yapılmıştır. Abdülhamid devrinde eklektik üslupta ve klasik çağdan beri ortaya çıkan sanat akımlarının yeni yorumları kendine has bir sanat dönemi yaratmıştır. Aslında bu zengin ve çok kültürden beslenen sanat ortamı Tanzimat döneminden beri devlet politikası olarak Osmanlı padişahları tarafından bizzat desteklenmiştir. II. Abdülhamid devrinde de bu gelenek sürdürülmüştür. Ama II. Abdülhamid'in haleflerinin sanat politikalarından farkı, onun daha geniş bir vizyonla dünyanın hemen her yerindeki kültür ve medeniyetlerin sanatlarına olan alakası olmuştur. Bu dönemde sadece Avrupa ülkeleri ile değil İran, Hindistan, Mısır ve Suriye gibi farklı sanatsal birikimlere sahip merkezlerle iletişim içinde olunmuştur. İşte Japonya ve onun kültür ve sanatına olan ilgi kendisi de sanatkâr olan Sultan Abdülhamid'in bu sanat politikasının bir parçası olarak gündeme gelmiştir.

II. Abdülhamid döneminden önce de Japon sanat eserleri çeşitli vesilelerle Osmanlı saraylarının koleksiyonlarının içinde yer almıştır. Özellikle 1700'lü yıllardan itibaren Batı Avrupa ülkelerinde Japon yapımı eserlere duyulan ilgi 19. yüzyılda Osmanlı Saraylarında da gözlenir. Dolmabahçe Sarayı'nda Japon Salonu adı verilen bir bölümün olması, Yıldız Sarayı'nda çok sayıda Japon sanatına özgü objenin kullanılması, Avrupa'daki Japon modasının Osmanlı'daki yansımalarını göstermektedir (Tufan, 2011, s. 81-82).

Bununla birlikte Osmanlı sanatındaki Japon etkisi hem Avrupa'daki Japonizmi hem de Japonya'daki modernizmi yansıtan bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle Milli Saraylar Koleksiyonu'ndaki Japon eserler Avrupa'daki özel ya da müze koleksiyonlarındaki Japon eserlerinden farklıdır. Osmanlı saray koleksiyonlarında Batı sanat tarihine etki eden Japon tarzı resimler özellikle "ukiyo-e"³ ve Avrupa'daki

³ Japon sanatında ukiyo-e terimi (kelimenin tam anlamıyla, "yüzen dünya resimleri") Kanō, Tosa ve Yamato-okulları gibi önceki veya çağdaş Japon resim alanlarından farklı bir ekol anlamına gelir. Diğer sanat akımlarının küçük, ayrıcalıklı ve seçkin izleyicilerin çıkarlarına hizmet ettiği yerlerde, ukiyo-e, Edo döneminde 17. Yüzyılda yeni şehirleşmiş samuray kaynaklı bürokratik sınıfa yani çok daha geniş bir kamu yelpazesine hitap etti. Ukiyo-e popüler bir sanat formu haline geldi. Sanatçıların birçoğu saygın ressamlar olmasına rağmen, ukiyo-e'nin popüleritesi tahta oymacılık baskısına özgü bağlılığıyla arttı. Basılı görüntüler çok büyük miktarlarda üretilebilir ve düşük maliyetle

Japonizm eğiliminin ilgi duyduğu antika eserler fazla bulunmazken, Meiji hükümetinin (1868-1912) ihracat ürünleri olarak teşvik ettiği eserler çoğunluktadır. Osmanlı Japon ilişkilerinin başlangıcı 1880'li yıllar olduğundan esas koleksiyonun bu yıldan sonra başlamış olması olağandır. Ayrıca Meiji dönemi ihracat için üretilen bu sanat ürünleri yurt içindeki ihtiyaç için üretilmediğinden Japonya'da çok fazla örneği yoktur. Bu nedenle Milli Saraylardaki bu koleksiyon Japonya'da fazla örnekleri görülmeyen özgün parçaları içermesi açısından kıymetlidir (Girardelli, 2013, s.18). Bu çerçevede yapılan çalışmalar Japon araştırmacılar için özgün bilgiler içermektedir.

Bugün Topkapı Sarayı ve Milli Saraylara bağlı Dolmabahçe, Beylerbeyi, Yıldız Sarayları ve Yalova Atatürk Köşkü gibi saray, köşk ve kasırların koleksiyonlarındaki Japon etkisinde ortaya çıkan eserler ve bugüne ulaşamayan bir takım mimari yapılar Japon sanatının Abdülhamid devri Osmanlı sanatına olan etkisini sunmaktadır. Bu eserlerin çoğu müze envanter kayıt defterlerine göre Yıldız Sarayı'ndan buralara dağıtılmıştır. Günümüzde çoğu Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde sergilenen Japon eserlerin Sultan Abdülhamid döneminde asıl yönetim merkezi olan Yıldız Sarayı'nda bulunduğu ve Yıldız Sarayı'nın Abdülhamid'in tahttan indirilişinden sonra yerini Dolmabahçe'ye bırakmasıyla oraya ve diğer saraylara götürüldüğü bilinmektedir⁴ (Tufan, 2011, s. 69) (Resim 3, 4). Nitekim bunu gösteren başka bir belge de 1880 ile 1890 arasında tarihlenen Yıldız Sarayı Müzesi Çizimi'dir (TSM 17/543). Bu belgede Abdülhamid'in Yıldız Sarayı'nda kurduğu müze galerisi çizilmiştir. Toplam on ayrı bölüm olan bu müzede koleksiyonun birinin adı Çin ve Japonya işi çini, fayans ve mineli eşyalardır (Renda, 2000, s 532). Bu durum II. Abdülhamid döneminde Yıldız Sarayı Müzesi'nde bu eserlerin özel bir koleksiyon oluşturacak kadar çok sayıda olduğunu gösteren başka bir delildir.

2. II. ABDÜLHAMİD DEVRİ OSMANLI SARAYLARINDA JAPON/ ETKİLİ ESERLER

II. Abdülhamid devri Osmanlı saraylarında görülen Japon yapımı eserleri beş grupta incelemek mümkündür: Porselen -seramik, ahşap-mobilya, tekstil- işleme, metal- mine ve cam eseler.

2.1. Porselen- Seramik Eserler

Topkapı Sarayı Müzesi koleksiyonunda 700'ın fazla Japon porseleni vardır (Artan, 2011, s. 117). Bunların en eski olanı 1655-60 yıllarına tarihlenir. Osmanlı saraylarında Sultan IV. Mehmed (1648-1687) döneminden itibaren Japon porselenleri kullanılmaya başlanmıştır. Fakat Topkapı Sarayı'ndaki Japon porselenleri Avrupa sarayındaki kullanım şekline farklıdır. Avrupa saraylarında Japon porselenleri, genellikle dekoratif amaçlı ve mimari süsleme unsuru olarak kullanılmaktadır (Erdoğan,2000). İlk dönem Osmanlı sarayında ise bu eserler sultanın sofrasında yeme içme kabı olarak kullanılmıştır (Tufan, 2013, s. 71-73). 19. yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı saraylarında kullanılan Japon yapımı eşyalar, Hollanda menşeli Doğu Hindistan Şirketi (Dutch East India Company) vasıtasıyla Japonya'dan ithal edilip Avrupa kıtasına getirilen eşyalardı (Gedük, 2018, s. 40). 1647-1684 yılları arasında Çin, iç meseleleri yüzünden porselen üretmez olunca, Japon porselenleri bu dönemde dünyanın en çok talep edilen porselenleri haline gelmiştir. Topkapı Sarayı da ilk kez bu tarihlerde Japon porselenlerini satın almıştır (Tufan, 2011, s. 70).

Topkapı Sarayı Müzesi koleksiyonundaki erken dönem Japon porselenleri, Arita'nın porselen atölyelerinde imal edilmiş, kâse, sürahi, tabak ve şişelerden oluşur. Sultanlar, şehzadeler ve sarayın önde gelenleri bu dönemde henüz Japonları yakından tanımasalar da Japon porselenlerini kullanırlardı. Bu porselenler sayesinde 17. yüzyılın ortalarından itibaren sarayda Japon kültürü tanınmaya başlamıştır (Tufan, 2011, s. 70). Topkapı Sarayı'nda Japon porselenleri Avrupa sarayındaki kullanım şekline farklıdır. Avrupa saraylarında Japon porselenleri, genellikle dekoratif amaçlı ve mimari süsleme unsuru olarak kullanılmaktadır. İlk dönem Osmanlı sarayında ise bunlar yeme içme kabı olarak kullanılmıştır (Tufan, 2013, s. 73). Bunlardan başka Osmanlı sarayına ait bazı Japon porselenlerine Avrupalı sanatçılar tarafından altın ve gümüş metallerle ilaveler yapılarak yeni fonksiyonlar kazandırılmıştır. Bu eserlerde Japon ve Avrupa sanatı bir anlamda estetik olarak bir araya getirilmiştir. Bazı şişelerin ağızlarındaki

dağıtılabildi. Daha da önemlisi, ukiyo-e sanatçıları, sanatları için bu geniş ve çeşitli kitleyle sürekli popülerliğini sağlayan ayrı bir resimsel karakter geliştirdi (Bell, 2002, s. 6).

⁴ Nitekim Yıldız Albümleri arasında yer alan 1888-1893 yılları arasında 1893 Chicago Sergisi için Abdullah Biraderler tarafından hazırlanan fotoğraf albümlerindeki Yıldız Şale'nin iç mekân fotoğrafları, saray içindeki Japon eserlerinin kullanımı hakkında fikir verir.

yaldızlı gümüş kapaklar ise form ve desen olarak Osmanlı saray atölyelerinin işçiliğini yansıtmaktadır (Tufan, 2013, s. 75).

1655'ten 1887'ye kadar Japonya'dan Osmanlı sultanlarına diplomatik hediye gönderilmediği belgelerden anlaşılmaktadır. Bu tarihten sonra ise Topkapı Sarayı'ndaki porselen ve seramiklere hediyeler yoluyla ilaveler yapılmaya başlanmıştır. 1887'de İstanbul'u ziyaret eden Prens Komatsu Miya Akihito (1846-1903), 1894'te Sultan Abdülhamid'e hediye sunmak için Petersburg'da bulunan oğlu Prens Komatsu Miya Yorihito'yu (1867-1922) İstanbul'a gönderir (BOA. Y..A...HUS. 291/3, Girardelli, 2013, s. 19). Prens Komatsu için Beyoğlu Mesiri Otelinde daire hazırlanması ve masraflarının maliye tarafından karşılanması ve bu heyetin karşılanması için vapura görevlilerin gönderilmesi ile İstabl-ı Amire'den bu heyet için araba tahsis edilmesini Osmanlı arşiv belgelerinden okumak mümkündür (BOA. Y..A...HUS. 291/ 26; 41;71). Arşiv belgelerinde Japon imparatorunun amcazadesi Prens Yarohito Komatso'nun Dersaadet'i ziyareti için yapılacak olan karşılama ve ağırlama işlerinde takip edilecek usul ve Japon prensinin padişaha iki adet vazo hediye etmesini bildiren belge 5 Mart 1894 tarihine tekabül etmektedir. (BOA. Y..PRK.TŞF. 3/92). Prens babasının gönderdiği iki adet vazoyu Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya üzerinden İstanbul'a getirerek bir mektupla padişaha bunları takdim etmiştir (Tufan, 2011, s.71-73).

Bu hediyelerin gelmesinden önce Sultan Abdülhamid'in Japon eserlerine olan ilgisini yansıtan bazı olayları da kaynaklardan takip edebiliriz. Mesela Sultan Abdülhamid 1881'de Japonya'nın İslam dünyasına ilk gönderdiği görevli olan Yoshida Masaharu'yu (onun İran ziyareti sonrasında) kabul etmişti. Abdülhamid bu görüşmede Masaharu'dan Japonya hakkında ayrıntılı bir rapor yazmasını ve Topkapı'daki Japon ve Çin porselenlerini dikkatle ayırmalarını ister. Bu bağlamda Yoshida heyetini Topkapı Saray porselenlerinin ilk küratörleri olarak tanımlamamız mümkündür (Esenbel, 2013, s. 12).

Milli Saraylar koleksiyonundaki en fazla görülen Japon eser grubunu porselen ve seramikler oluşturur (Karakullukçu, 2013, s. 80). Dolmabahçe Sarayı Müzesi koleksiyonunda bulunanlar genellikle 19. yüzyıl yapımı Japon porselenleridir. Erken dönemde sofralarda kullanılanlar ise 19. yüzyılda dekoratif amaçlı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu koleksiyonda en çok mavi beyaz büyük vazolar dikkat çeker. Arita porseleni olarak geçen bu porselenler Avrupa'da çok tutulduğu için bu dönemde Japonların en çok ihraç edilen porselen türü olmuştur. Dolmabahçe Sarayı'nda koridor başlarında, kapı girişlerinde, büyük salonların köşelerinde, pencere önlerinde, merdiven başlarında görülen ve genellikle çift olan mavi-beyaz porselen vazolar ile Beylerbeyi havuzlu salonunda, havuzun dört köşesinde bulunan mavi beyaz büyü boy porselenler Arita yapımı porselenlerdir (Resim 5, 6). Bu porselenlerin Yamada'nın saraya sattığı porselenler olma ihtimali yüksektir. Çünkü Yamada bu sıralarda İstanbul'da ticaret önemli hacimde yapmış ve saraylara getirdiği ürünler için vergiden muaf tutulmuştu (Tufan, 2011, s. 82-83).

Abdülhamid döneminde Japon porselenlerinin Osmanlı sanatındaki akislerinden biri de Yıldız Çini Fabrika-i Hümayûnu'nda üretilen Japonya etkisi taşıyan eserlerdir. Bu durum hem Fransa üzerinden gelen Japonizm'e hem de İstanbul'da bulunan Japon eserlerin etkisine bağlanabilir (Girardelli, 2013, s. 20). 1908'de Yıldız Çini Fabrika-i Hümayun'da üretilen Et. Narcice imzalı bir çift porselen vazo Japonizm akımından etkilenerek yapılmış bir örnektir. Bu vazoda resmedilen sazan balıkları ve nilüfer çiçekleri Japonizm etkili eserlerde sık kullanılan figürler arasındadır (Karakullukçu, 2013, s. 82) (Resim 7, 8).

Dolmabahçe Sarayı'nda ve Maslak Kasrı'nda Japonizm özelliği gösteren Art Nouveau üslubundaki Avrupa yapımı vazo (Resim 9), petrol lambası (Resim 10) ve çay takımları mevcuttur (Aydın, 2013, s. 57-59). Milli Saraylar Koleksiyonunda bulunan Japonya kökenli çay takımlarından Avrupai zevke göre düzenlenmiş olan bir örneğinde her bir parçada 19. yüzyılda Japonya'da Meiji döneminde ihracata yönelik üretilen porselenlerde yer alan Büyük Japonya ibaresi bulunur (Resim 11, 12).

Ayrıca bazı arşiv belgelerinden II. Abdülhamid devrinde saraya sadece çağdaş Japon sanat eserlerinin değil eski döneme ait sanat objelerinin getirildiği anlaşılır. Hazine-i Hümayun'da mevcut olup antika addolunan Çin ve Japon mamulâtı eserlerin listesini içeren 1909 tarihli belgede, Japon memurların ifadelerinden Japonya üretimi çok değerli yaklaşık 300, hatta 500 yıl öncesine ait dekoratif tabaklar ve vazolardan söz edilmiş, vazoların çift olanlarının gayet makbul olduğu belirtilmiştir. Bu tür dekoratif eserler, 19. yüzyılda getirilmesine rağmen zamanına göre antika eserlerdir (Karakullukçu, 2013, s. 82).

Bununla birlikte 1890'lerden itibaren Osmanlı Sarayı'na satın alma yoluyla pek çok porselen çay takımının erken tarihlerden geldiğini söylemek mümkündür (BOA. Y..PRK.HH..25/3).

Milli Saraylar ve Dolmabahçe Sarayı Müzesi koleksiyonundaki Japon üretimi seramik eserler çoğunlukla Satsuma seramikleridir. Japonya'nın güneyindeki Kagoshima'da yapılan seramiklere verilen genel ad olan bu eserlerde geleneksel kıyafetler içinde Japon yaşamından sahneler altın yıldız kullanılarak işlenir. Yaklaşık 160-170 cm. yüksekliğinde olan Satsuma seramik vazolar, sarayların salonlarında ve iç mekanlarında dekoratif amaçlı kullanılmıştır (Resim 13). Bu seramiklerin de Yamada vasıtasıyla saraya satılan seramiklerden olma ihtimali yüksektir.

Bir başka seramik grubu Japon çay seremonisinde kullanılan ve içinde çay ikram edilen çawan adı verilen çay fincanlarıdır. Yamada Torajirō'nun Sultan II. Abdülhamid'e Yıldız Sarayı'nda çay seremonisi yaptığı esnada kullanılan ve Japon kültüründe oldukça kıymetli olan çay fincanları seramiktendir. Dolmabahçe Sarayı Müzesi koleksiyonunda beyaz renkli ve kırmızı hilal desenli olan çay fincanları dostluğu pekiştirmek adına özel olarak yapılmıştır. Bu çay takımı, Japon kültürünün vazgeçilmez bir parçası olan çay seremonisi geleneğini Osmanlı sarayına ilk kez Yamada'nın tanıttığını da gösterir (Tufan, 2011, s. 83-84) (Resim 14). Ayrıca Yamada'nın Sultan Abdülhamid'e uzak doğu porselenleri konusunda danışmanlık yaptığı bilinmektedir (Öztürk, 2013, s. 68).

2.2. Ahşap-Mobilya Eserler

II. Abdülhamid devri Japon mobilyası objeleri arasında bugüne ulaşanlar paravan, dolap, sehpa, köşelik, çekmece, sandalye, konsol gibi günlük hayatta kullanılan ahşap eserlerdir. Dolmabahçe Sarayı'ndaki Japon salonunda bu eserlerden örnekleri bir arada görmek mümkündür. Ahşap eserlerin bir kısmı sedef kakma tekniği ile süslenmiş ve Japonya'nın Avrupa'da tanınan sembolleri desen olarak kullanılmıştır. Genellikle kimonolu Japon kadınları, Fuji Dağı, sakura çiçekleri sıkça tekrarlanan süsleme öğeleridir. Dolmabahçe Sarayı Müzesindeki saray mobilyaları kendi içlerinde birtakım oluştururlar. Ahşap eserlerde öne çıkan paravan katlarının içi ipektir ve üzeri geleneksel Japon desenleri ile süslenmiştir. İki, üç ve dört katlı paravanlar olduğu gibi tek kanatlı paravanlar da vardır. Bazı paravanların kanatları ahşap üstüne sedef, fildişi ve kemik gibi malzemeler kullanarak kakma tekniğinde geleneksel Japon desenleri ile süslenmiştir. Paravanların saray içinde kullanım şekillerine göre hem dekoratif hem işlevsel özellikleri vardır (Resim 15). Bunun dışında bazı mutfak gereçlerinde ahşap eserler görülür. Bunlardan çay seremonisinde kullanılan çay saklama kabı (natsume) ahşap üzeri lakedir. Su kepeci, çay kaşığı ve çay karıştırma fırçası bambudandır (Tufan, 2011, s. 84-85).

Bu eserlerin çoğunun yine Yamada'nın mağazasından temin edildiği bilinmekle birlikte Japon ve Çin etkili mobilya üretiminin ve temininin Avrupalı sanatçılar yoluyla yapıldığını gösteren örnekler de vardır. Mesela 1887 tarihli ve dönemin ünlü Parisli sanatçısı Gabriel Viardot'un (1830-1906) imzasını taşıyan, bir dolapta Osmanlı sarayındaki Japonya etkisi hissedilir (Resim 16). Bu durum 1892'de Yamada'dan önce de Japon etkili eserlerin sarayda var olduğunu gösterir (Girardelli, 2013, s. 21).

II. Abdülhamid döneminde sarayda Japon mobilyasının nasıl kullanıldığı konusunda Yıldız Albümleri'nde bir kare ile görebildiğimiz kış bahçesi Yıldız Sarayı Küçük Mabeyn Köşkü'nün üst katındaki Raiondo D'Aranco tarafından tasarlanmıştır. Burada bambulu sandalye, sehpa gibi birçok Japon mobilyasının bulunduğu görülmektedir (Resim 17). Fotoğrafta bulunan doğal sarmaşık ve büyük shippo tabağı ile yapılan küçük masanın ve seranın orta kısmında bulunan bir rafın günümüzde Dolmabahçe Sarayı Harem odalarındaki Hakone Yosegi işi ile yapılmış eserler olduğu anlaşılmıştır (Resim 18). Aslı Ortadoğu olan bu teknik Osmanlı'da Şam işi olarak bilinmektedir. Dolmabahçe Sarayı'ndaki örneklerden yazı masası ve raflarda ahşap geçmeli motiflerin kurguları ile kullanılan ahşap cinsi gibi bazı detaylarda bu işçilik saptanmıştır. Yosegi işi ile yapılan yazı masasının Avrupalı model olması yabancı müşterilerin talebine göre yapıldığını göstermektedir Yosegide uzunlukları 3-5 cm. olan üçgen ya da dörtgen çubuk şeklinde ahşap parçalar bir araya getirilerek kenar desenleri oluşturulmaktadır. Bu desenler 3-5 mm. incelikte kesilip, mobilya veya kutu üzerine yapıştırılır (Teruhiko,2013, s. 93). Dolmabahçe Sarayı'ndaki yosegi işi mobilyalar, Japonya'da da örneklerine nadir rastlanan eserlerdir. Dolmabahçe'deki yazı masası ve raflar da 1873'ten 1908 yıllarına kadar yapılmış olup sonra birdenbire (tahminen bunlara olan talep azalınca) ortadan kalkmıştır (Girardelli, 2013, s. 22-24) (Resim 19). Bu tarih aralığı da Abdülhamid devrindeki Japon eserlerin talebinin oranını göstermesi açısından önemlidir. Bunun dışında ahşapta en çok eserlerin yüzeyini kaplayan Japon lakesi üstüne, sedef, fildişi, bağa türü malzemelerin bitkisel motifler, kuş ve kelebek figürleri kullanılarak kakma

teknîğiyle yerleştirilmesi olan ahşap işi görülür (Resim 20, 21). Mobilyalarda görüldüğü gibi bu tür Japon eserler, ihracata yönelik lüks eserler olmasının yanında artık Batılı yaşam tarzını benimsemiş 19. yüzyıl saray mensupları için hem ülkenin modernleşme politikasına uygun hem de daha doğal süsleme öğeleriyle Doğu'ya özgü sembolleri içeren günlük eşyalar olarak algılanmış olmalıdır. Yosegi ve bambu işi mobilyalarda izlenecek sadelik, narinlik ve zarafet bu çizgidedir. Neo-klasik, barok, ampir ve oryantalist üslup gibi görkemli ve şaşaalı pek çok Avrupalı üslubun aksine bu Japon mobilyaları bir nevi sadelik ve farklı bir zevk sunmaktadır. Görkem, hacim, güç ve maddi zenginliğin hakimiyet kazandığı 19. yüzyılın Avrupa estetiğini kabul etmekte olan Osmanlı saraylarındaki Japon eserleri sanki yaşamın bazı köşelerinde unutulmamış ve yalın Osmanlı zevkinin yansıması gibi de gözükmektedir (Girardelli, 2013, s. 24).

Arşiv belgelerine göre bu mobilyaların bir kısmının Nakamura Shoten ile Viyana'daki August Knobloch Nachfolger gibi bu üsluptaki mobilyaların satıldığı mağazalardan satın alma yoluyla girdiği belirtilebilir. Peki Japon ürünleri İstanbul'da Yamada'nın mağazasından önce satışta mıydı sorulması gerekirse: Baker Mağazası'nın 3 Kasım 1888 tarihli faturasında 21 Jan, 1 Japanese cabinet 168, Çin mamulâtından kutu adet 1, yazıldığından Hazine-i Hassa'da objelerin Çin ve Japon olarak ikiye ayrıldığı söylenebilir. 1888 tarihli bu faturada Japanese bir eşyanın kaydedilmiş olması, Japon mamulâtının saraya temininde başka bir yol olduğunu düşündürür. Yani Yamada'nın Beyoğlu'ndaki mağazasından önce de saray bir şekilde Japon eserleri İstanbul'daki mağazalardan temin edebiliyordu (Saçaklı ve Gözeller, 2013, s. 86-87).

Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Japon ahşap eserler konusundaki en önemli örneklerden biri Yıldız Sarayı Müzesi'nde Sultan II. Abdülhamid'e ait olan bir grup marangoz takımımıdır (Resim 22). Japonya'dan gönderilmiş olan bu aletlerin sapları iki ayrı cins ağaçtan yapılmıştır. Biri on diğeri on iki parçadan ibaret olan bu oyma kalemlerinin sapları üzerinde Japon imparatorluk arması olan krizantemler kazınarak rozet halinde işlenmiştir. Takımın metal sap kısmında Japon alfabesiyle *Hino de shyoukai* kelimeleri kazınmıştır⁵ (Resim 23). Bu grup içinde "Japon" adı verilen bir el testeresi de bulunmaktadır. Sultan II. Abdülhamid'in severek kullandığı bu testerelerin İstanbul'da kolayca bulunabilmesi için Almanya'ya sipariş ettirdiği bilinmektedir (Duhani, 1982, s.73). Ancak kendisine ait marangozluk aletleri içerisinde bu örnek tektir. Sayıca daha fazla olmaları muhtemel bu marangozluk aletleri içinde Japon işi olan marangoz kalemleri, Japon İmparatoru'nun Sultan II. Abdülhamid'e en özel hediyesi olarak bilinir (Tüzemen ve Çağlar, 2013, s. 49).

2.3. Dokuma-İşleme Eserler

İpek kumaş Japonya'nın en çok ihraç ettiği ikinci ürün olması nedeniyle Osmanlı'ya da en fazla gelen ürünler arasındadır. Bu aynı zamanda geç dönem Osmanlı sanatında saray tefriş masrafındaki kumaşın ağırlık kazanması ile ilgilidir. Japon tekstilleri Osmanlı saraylarında paravanları kaplama kumaşlarında ve mobilyaların döşemelerinde kullanılmıştır. Yamada'nın meşhur mağazası Nakamura Shoten adlı dükkânda Japon dokuması ipek kumaşlar sattığı arşiv belgelerinde görülür. Bugün bu kumaşları bir arada görmek mümkün değildir. Dolmabahçe Sarayı Müzesi Japon salonunda duvarda asılı üzeri kuşlar ve çiçekler ile süslü ipekten yapılmış bir pano bu dönem işlemesine güzel bir örnektir (Tufan, 2011, s. 85). Milli Saraylar Koleksiyonu'nda yer alan bazı işleme örnekleri bu dönem tekstil eserleri özelliklerini taşır (Resim 24, 25). Bunlardan biri olan işleme tabloda kullanılan Japon işleme sanatı Nihon Shishû önceleri varlıklı bir kesimin ulaşabildiği bir sanat dalı olmuş ve yüksek maliyeti nedeniyle statü göstergesi sayılmıştır.

Saray tefrişinin en önemli unsurlarından olan Japon mobilyalarının saraya girişi konusunda Yamada Torajirō tarafından düzenlenen 30 Haziran 1887 tarihli satış belgesinde Mabeyn-i Hümayun'a sunulan 50 kalem mal fiyatlarıyla birlikte kaydedilmiştir. Günümüze hiçbir örnek kalmamasına rağmen listeye göre en büyük harcamalar 8 kalem giriş yapılan "Japonya Kyoto Fabrikası mamulâtından bir top kumaş" içindir. Kumaşın Harem'deki kadınlar için alındığı tahmin edilir. Perde kumaşların masrafı da düşünülürse kumaş için yapılan toplam masraf genel toplamın yarısına yakın bir meblağdır. İpek kumaşın Japonya'nın en çok ihraç ettiği ikinci ürün olması nedeniyle Osmanlı'ya da en fazla gelen ürün olması normaldir. Bu aynı zamanda geç dönem Osmanlı sanatında saray tefriş masrafındaki kumaşın

⁵ Shyoukai şirket demektir. Hino de doğan güneş anlamına gelir ve muhtemelen bu metal aksamı üreten şirketin adıdır. Bununla birlikte tüm kaynaklarda Hono de shyou kai zuu "güneş yükselir, bereket yapar" şeklinde bir deyim gibi yorumlanmıştır.

ağırlık kazanması ile ilgilidir (Girardelli, 2013, s. 23). Aynı zamanda bu dönemde Osmanlı sarayına gelen Japon kumaşlarının ne kadar farklı yollarla dahil olduğunu Osmanlı-Rus harbinin gözlemlemek için Mançurya'ya gönderilen Pertev Paşa'nın dönüşte Sultan Abdülhamid'e bir layiha ile birlikte Japon efradına mahsus yemek kabı ve elbise kumaşı takdim etmek istediğini belirten belgeden anlamak mümkündür (BOA. Y..PRK ASK. 237/91).

2.4. Metal ve Mine Eserler

II. Abdülhamid devri Osmanlı saray koleksiyonlarındaki metal eserler de bu dönem saray objeleri arasında dikkat çekenlerdendir. Özellikle bugün Topkapı Sarayı'nda bulunan zırh ve miğfer takımı ile altın işlemeli bir kılıç Japon sanatının az bulunur metal örneklerindedir (Tufan, 2011, s. 86) (Resim 26, 27). Ertuğrul faciasının anısı için imparator gözetiminde toplanan yardımları İstanbul'a 1892'de getiren Yamada, Abdülhamid'e aile yadigarı bir zırh ve Hideyori Toyotami'ye (1593-1615) ait kılıcı hediye olarak sundu. Bu zırh takımı Japonya'da savaş aletleri yapan ünlü bir ailenin eseridir. Bu zırh takımı savaş aletleri ile ünlenen Myouchin Ailesi tarafından özel atölyelerinde yapılmıştır. O nedenle bu zırh hem maddi hem de manevi değeri olan bir aile yadigarıdır (Tufan, 2011, s. 75). Bundan sonra da Japon imparatoru tarafından II. Abdülhamid'e kılıç hediye gönderildiğini 14 Mayıs 1899 tarihli arşiv belgesinden anlamaktayız (BOA. Y..PRK.EŞA. 33/4).

Bu eserler dışında Osmanlı Saray Koleksiyonlarında Fransız Art Nouveau üslubunda metal dekoratif mumluk, vazo ve vazo kaideleri gibi Japon metal işlerinin görüldüğü örnekler mevcuttur (Resim 28, 29). Dolmabahçe Sarayı Japon salonunda aynanın önündeki masa üzerinde metal kasalı bir Japon masa saati vardır. Bunlarla birlikte Yıldız Sarayı'nda düzenlenen çay seremonisinde kullanılan üç ayaklı ocaklık ve içinde suyun hazırlandığı demir döküm sıcak su kabı da Japon metal sanatının özel örneklerindedir (Resim 30).

Milli Saraylar koleksiyonundaki en göz alıcı dekoratif Japon eserler boyutları ve ışılıtlarıyla ön plana çıkan bakır, altın, gümüş, altın gibi maddelerin cam ile birleştirilip pişirilmesi ile yapılan mine işi vazolardır (Karakullukçu, 2013, s. 80). Japon sanatında metal üzerine mine tekniği ile yapılan dekoratif amaçlı vazo, çiçeklik ve farklı formlarda kaplar çok ünlüdür. Özellikle Kanzawa'da yapılan mineli vazolar en çok ihraç edilen ürünlerdendir. Genellikle çift yapılan bu vazolar desen olarak farklılık gösterse bile aslında birbirlerini tamamlayan parçalardır. Dolmabahçe Sarayı harem dairesinde girişte bir çift mineli Japon vazo bu gruptaki eserlere güzel bir örnektir (Resim 31).

2.5. Cam Eserler

Milli Saraylar Koleksiyonu'nda Japonizm üsluplu eserler arasında kristal ve cam koleksiyonuna ait az sayıda eser mevcuttur. Bu eserlerden biri olan kristal takımın yüzeyinde görülen kompozisyonda kuş ve kelebek figürleri ile bitkisel motifler, kabartmalı olarak altın yaldızla ve çeşitli renklerle tasvir edilmiştir. Takımın bezemelerinin Baccarat Müzesi Arşivleri'nde bulunan çizimler ile benzerlik göstermesi bu takımların Baccarat yapımı olabileceğini düşündürür. 19. Yüzyılın ikinci yarısında uluslararası sergilerde Japon tasarımları başarı kazandıkça Avrupa'daki ünlü markalar gibi Baccarat Fabrikası da Japon etkili eserler üretmeye başlamıştır. Koleksiyondaki kristal takımlardan birer örnek Milli Saraylar Koleksiyonunun bir kısmının sergilendiği Saray Koleksiyonları Müzesi'nde teşhirdedir (Aydın, 2013, s. 56) (Resim 32, 33).

Milli Saraylar Koleksiyonu'nda yer alan Japonizm özellikleri taşıyan eserlerden başka Yıldız Sarayı'nda bugüne ulaşmayan Japoniye Köşkü⁶ diye adlandırılan bir köşkten bahsedilir (Resim 34). Ayşe Osmanoğlu hatıralarında bu köşkün 1894'te yaşanan İstanbul depreminden sonra inşa edildiğini belirtir (Osmanoğlu, 2013, s. 50). Sultan Abdülhamid'in adeta kendisiyle özdeşleştirdiği Yıldız Sarayı'nda inşa ettirdiği yapılar ve sanat üslupları üzerinden siyaseti ve dünya görüşünü değerlendirmek mümkündür. Bu nedenle Japoniye Köşkü adlı bir köşkün Yıldız'da varlığı, Sultan Abdülhamid'in Japonya'ya verdiği özel önemin başka bir göstergesidir.

Yine bu dönemde Sultan Abdülhamid'in titizlikle bir araya topladığı fotoğraf koleksiyonuna Japonya'dan gönderilen fotoğraflar dahil edilerek koleksiyonun kapsamı genişletilmiştir. Ertuğrul

⁶ Sultan Abdülhamid Torajirō Yamada'dan Japon usulü bina yaptırmak üzere, talep ettiği bambularla Yıldız Sarayı'nda Yeni Köşk'ün hemen önüne, muhtemelen Raimondo D'aranco tarafından yapılan ancak günümüzde mevcut olmayan Japon işi köşk inşa edilmiştir (Tüzemen ve Çağlar, 2013, s. 49).

Faciyası'ndan kurtulan askerleri getiren gemilerle Sultan Abdülhamid'e yollanan hediyeler arasında Mikado'nun (Japon İmparatoru) resimleri ve Çin-Japon savaşı üzerine bir fotoğraf albümü ile Ertuğrul şehitlerine düzenlenen cenaze törenini ve Kushimoto'da yapılan taş anıtı gösteren özel bir fotoğraf albümü mevcuttur (Esenbel, 2011, s. 45).

Bunlara ek olarak Abdülhamid döneminde Osmanlı Saray Kütüphanesi'nde Japon kültür ve sanatı hakkında bilgi veren çok sayıda eser bulunmaktadır. Bugün Dolmabahçe Sarayı Halife Abdülmecid Efendi Kütüphanesi'nde bulunan çok sayıda harita ve fotoğraf içeren ve genel olarak Rus-Japon savaşı hakkında yazılmış beş ciltlik Osmanlıca kitap, Japonya'nın Rusya'ya karşı zaferinden sonra Osmanlı'nın Japonya'ya gösterdiği ilgiyi kanıtlamaktadır (Resim 35). Osmanlı Deniz Kuvvetleri mensubu iki subay tarafından derlenip İstanbul'da basılmış olan bu kitapta; Japon ve Rus gemilerinin günbegün hareketleri, Japon tarihi, kültürü, yaşam tarzı, eğitim sistemi gibi konularda bilgi verilmektedir (Girardelli, 2013, s. 19).

3. SONUÇ

İstanbul'daki Osmanlı saraylarının II. Abdülhamid devrinden kalan Japon eserler açısından zengin koleksiyonu, Japon ve Türk ilişkileri tarihinin sanatsal ve kültürel köklerini yansıtacak zenginlikte sembolik bir koleksiyondur. Bilindiği üzere II. Abdülhamid'den önce başlayan Japonya-Osmanlı ilişkileri ondan sonra da devam etmiştir. Fakat bu dönem iki ülkenin sanatsal ve kültürel etkileşimlerinin bilinçli bir tercihle yönetildiği ve temel olduğu bir zenginliğe sahiptir. Öyle ki bu temeller hem II. Abdülhamid sonrası Osmanlı'da hem de Türkiye Cumhuriyeti'nde Japonya ile kültürel ve sanatsal ortaklığın inşasını sağlamıştır. 19. yüzyıl Osmanlı saraylarında kullanılan Japon eserlerin çoğu aslında geleneksel Japon tarzına göre değil, Batılı tarza ve yaşam biçimine göre şekillendirilmiştir. Böylece bu objeler yoluyla Japonya'nın toplumsal ve kültürel yapısı ile ilgili bilgileri de Osmanlı toplumuna sunulmuştur. Avrupa'da 17. yüzyılda başlayan Japonizm Osmanlı sanatını da etkileyerek sarayda porselen, seramik, ahşap, metal, kumaş, ipek ve cam ürünlerde kendini göstermiştir. Fakat bu eserlerin karakterleri, kullanım şekilleri Osmanlı saray geleneği içinde farklılaşmıştır. Ayrıca bu Japonizm etkisindeki objelerin çoğu çeşitli saraylara dağılmıştır. Bu dönemde çeşitli gruplarda kendini gösteren bu Japonizm akımı doğal hayatı simgeleyen kuş ve çiçek motifleri, Fuji dağı gibi önemli mekanlar yanında Japonya'ya özgü gündelik hayatı yansıtan kadın ve erkek figürlerinin işlendiği temaların tekrarı ile kendini gösterir. Özellikle ahşap ve mobilya seksiyonundaki Japon işi eserler saray mobilyasının çeşitliliğini oluşturmuş ve yeni tekniklerin Osmanlı sarayına dahil olmasına vesile olmuştur.

Osmanlı saray koleksiyonlarındaki bu Japon etkili eserler ayrıca Abdülhamid devri Osmanlı'nın salt Avrupa odaklı bir değişim yaşamadığının kanıtıdır. Daha doğrusu Abdülhamid'in denge siyasetini aslında sanat ve kültürde de izlemeyi hedeflediğini, batı dünyası kadar doğu dünyasından beslenme merakını, yeniye olan ilgisini ve orijinal senteze dayalı sanatsal zevkini yansıtmaktadır. Ayrıca Osmanlı saraylarındaki 19 ve 20. yüzyıl Japon eserleri başta Yıldız Sarayı olmak üzere hem mimarlıkta hem süsleme sanatlarında kendine has ifadeleri olan İstanbul Art Nouveausı için önemli ürünlerdir.

Resimler

Resim 1: Yamada Torajiro Osmanlı Nişanlarıyla (URL-1)

Resim 2: Nakamura Shoten İsimli Mağaza (Hilal ve Güneş, İstanbul'da Üç Japon)

Resim 3: Arita porseleni vazolar, Yıldız Şale sedefli salon koridoru (Yıldız Albümleri-90614)

Resim 4: Dolmabahçe Sarayı, Arita porseleni vazolar (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 5: Milli Saraylar Koleksiyonu, Arita porseleni vazo (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 6: Beylerbeyi Sarayı, Havuzlu Salon, Arita porseleni vazolar (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 7: Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu üretimi Japonizm etkili Et. Narcise imzalı vazo, 1908 (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 8: Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu üretimi Japonizm etkili vazoda imza (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

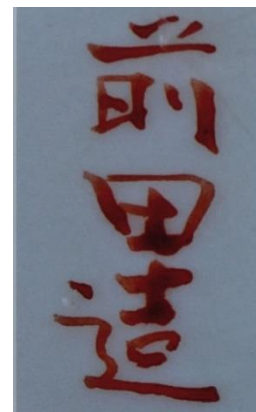
Resim 9: Milli Saraylar Koleksiyonu, 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl başı Avrupa yapımı Japonizm etkili vazo (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 10: Milli Saraylar Koleksiyonu, Meiji Dönemi petrol lambası (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 11- Milli Saraylar Koleksiyonu, Japon çay takımı (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 12- Milli Saraylar Koleksiyonu, Japon çay takımı parçalarının altında *Dai Nihon* (Büyük Japonya) ve *Maeda Zo- Maeda Yapımı* yazıları (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 13: Milli Saraylar Koleksiyonu, 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl başı Kyo-Satsuma seramiği vazo (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 14: Yamada Torajiro'nun Sultan II. Abdülhamid'e Yıldız Sarayı'nda yaptığı çay töreninde kullanılan ay yıldızlı seramik fincanlar (Hilal ve Güneş, İstanbul'da Üç Japon)

Resim 15: Milli Saraylar Koleksiyonu, Meiji Dönemi (1868-1912), ahşap paravana kanadı (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 16: Milli Saraylar Koleksiyonu, kapağında G. Viardot Paris 1887 ibaresi bulunan dolap (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 17: Yıldız Sarayı, Küçük Mabeyn Kış Bahçesi Japonizm etkili mobilyalar (Yıldız Albümleri-90552)

Resim 18: Milli Saraylar Koleksiyonu, Meiji Dönemi (1868-1912) Yosegi işi yazıhane (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 19: Dolmabahçe Sarayı, Yosegi işi ahşap eserler (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 20: Milli Saraylar Koleksiyonu, Meiji Dönemi (1868-1912), ahşap dolap (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 21: Milli Saraylar Koleksiyonu, Meiji Dönemi (1868-1912), ahşap dolap süsleme detayı (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 22: Sultan II. Abdülhamid'in Japon işi marangozluk takımı kutusu (Yıldız Sarayı Müzesi Kataloğu)

Resim 23: Sultan II. Abdülhamid'in Japon işi marangozluk takımı parçalarından örnek (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 24: Milli Saraylar Koleksiyonu, Meiji Dönemi (1868-1912), paravana Nihon Shishu (işleme) (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 25: Milli Saraylar Koleksiyonu, Meiji Dönemi (1868-1912), işleme tablo Nihon Shishu (işleme) (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 26: Yamada Torajiro'nun Sultan II. Abdülhamid'e hediyesi zırh takımı Topkapı Sarayı Müzesi Silahlar Müzesi (Hilal ve Güneş, İstanbul'da Üç Japon)

Resim 27: Yamada Torajiro'nun Sultan II. Abdülhamid'e hediyesi kılıç Topkapı Sarayı Müzesi Silahlar Müzesi (Hilal ve Güneş, İstanbul'da Üç Japon)

Resim 28: Milli Saraylar Koleksiyonu, 19. Yüzyıl sonu-20. yüzyıl başı Fransa, dekoratif mumluk (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 29: Milli Saraylar Koleksiyonu, 19. Yüzyıl sonu-20. yüzyıl başı Japonya metal vazo (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 30: Milli Saraylar Koleksiyonu, Yamada'nın II. Abdülhamid'e hediye ettiği çay seromonisi takımında üçayaklı mangal ve çaydanlık (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 31: Milli Saraylar Koleksiyonu, 19. Yüzyıl sonu-20. yüzyıl başı, mine vazo (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 32: Milli Saraylar Koleksiyonu, 19. yüzyıl Fransa, kristal takım (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 33: Milli Saraylar Koleksiyonu, 19. yüzyıl Fransa, kristal takım desen çizimleri Fransa Baccarat Müzesi Arşivi (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

Resim 34: Yıldız Sarayı Japoniye Köşkü (Yıldız Albümleri-90407)

Resim 35: Milli Saraylar Koleksiyonu, Musavver, 1904-1905, Rus-Japon Savaşı kitapları (Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı)

KAYNAKÇA

- ARTAN, T. (2011). 18th Century Ottoman Princesses As Collectors: Chinese And European Porcelains in The Topkapı Palace Museum. *Ars Orientalis (Globalizing Cultures: Art and Mobility in the Eighteenth Century)*, 39, 113-146.
- AYDIN, C. (2013). Japon Sanatının Batıdaki Etkileri Japonizm ve 19. Yüzyıl Osmanlı Saraylarındaki Yansımalar. *Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı*, İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları, 53-63.
- BELL, D. (2002). Explaining Ukiyo-E. Unpublished Phd Dissertation, University of Otago, Dunedin New Zealand.
- ÇAKILCI, D. (2018). Sultan II. Abdülhamid'in Hayvan Merakı: Yıldız Sarayı'nda Kuşluk-ı Hümâyûn, *Tarih Dergisi*, 68, 57-100.
- DUHANİ, S. N. (1982). *Eski İnsanlar-Eski Evler*, (Çev. Cemal Süreyya), İstanbul: Turing ve Otomobil Kurumu.
- ERDOĞDU, A. (2000). Topkapı Sarayı, Çin ve Japon Porselenleri, *Topkapı Sarayı*, İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Yay.
- ESENBEL, S. (2002a). "Alacakaranlık Diplomasisi: Japonların Osmanlı İmparatorluğu'na İlgisi", *Tarih ve Toplum*, 218, 4-19.
- ESENBEL, S. (2002b). Türk-Japon İlişkilerinin Tarihi, *Türkler Ansiklopedisi* içinde, (XIII, ss. 264-285), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- ESENBEL, S. (2011). Yüzyılın Sonunda İstanbul'da Bir Japon Romantik: Yamada Torajiro ve Pera'nın "Japon Mağazası" Nakamura Shoten, *Hilal ve Güneş, İstanbul'da Üç Japon* (2. Baskı), İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 13-69.
- ESENBEL, S. (2013). Türk-Japon İlişkileri ve İstanbul, *Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı*, İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları, 11-17.
- GEDÜK, S. (2018, Kasım), Uzakdoğu'nun Ateşte Açan Çiçekleri: Japon Porselenleri, *Epos 7 Sanat, Tarih ve Yaşam Dergisi*, I, 38-40.
- GİRARDELLİ, M. A. (2013). "Osmanlı Sarayında Japonya'dan Esintiler" *Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı*, İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları, 17-31.
- GÜNAY, R. (1986). *Tarihsel Gelişim İçinde Japon Kültür ve Sanatı*. İstanbul: Yıldız Üniversitesi Yayınları.
- KARAKULLUKÇU, D. C. (2013). Son Dönem Osmanlı Saraylarında Japon Üretimi ve Etkili Dekoratif Eserler, *Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı*, İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları, 77-85.
- KÜÇÜKYALÇIN, Erdal. (2010). Otani Kouzi ve Yeni Türkiye Cumhuriyeti: Cumhuriyet Dönemi Türk-Japon İlişkilerinin Kuruluşunda Bir Vizyonerin Rolü, *Hilal ve Güneş, İstanbul'da Üç Japon*, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 161-202.
- MİSAWA, N. (2011). *Türk Japon Ticaret İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Ekonomik ve Sosyal Tarih Yay.
- MÜTERCİMLER, E. (1993). *Ertuğrul Faciası ve 21. Yüzyıla Doğru Türk-Japon İlişkisi*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- OSMANOĞLU, A. (2013). *Babam Sultan Abdülhamid* (6.Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- ÖZTÜRK, N. (2013). *Çayın Tarihçesi, Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya'da Çay Kültürü, Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı*. İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları, 63-71.
- REDA, G. (2000). *Padişahın Portresi Tesavir-i Âli Osman*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- SAÇAKLI, P. A. ve GÖZELLER, A. (2013), 19. Yüzyıl Osmanlı Saraylarında Japon Üretimi ve Etkili Dekoratif Eserler, *Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı*, İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları, 85-91.
- SUBAY, S. (2017). XIX. yüzyılda Japonya ve Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarının karşılaştırmalı analizi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir.
- ŞAHİN, F. Ş. (2001). *Türk-Japon İlişkileri (1876-1908)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TERUHİKO, K. (2013). “Dolmabahçe Sarayı’nda Japon İhracat Eserlerine Bir Örnek Yazı Masası”, *Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı*, İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları,91-95.
- TUFAN, Ö. (2011). Sultanların Japon Kültürü ile Tanışması ve Yamada Torajiro’nun Katkıları, *Hilâl ve Güneş, İstanbul’da Üç Japon* (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 13-69.
- TUFAN, Ö. (2013). Japonya’dan Osmanlı Saraylarına Sultanların Japon Porseleni Hazinesi, *Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı*, İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları, 71-77.
- TÜZEMEN, H. İ. ve ÇAĞLAR, N. (2013). Sultan II. Abdülhamid ve Marangozluk Kalemleriyle Kazınan Dostluk, *Osmanlı Sarayında Japon Rüzgârı*, İstanbul: TBMM Milli Saraylar Yayınları, 45-53.
- WİCHMANN, S. (2007). *Japonisme: The Japanese Influence On Western Art Since 1858*. Londra: Thames & Hudson.
- ZİYA ŞAKİR (1994). *Sultan Abdülhamid ve Mikado*. İstanbul: Boğaziçi Yay.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL 1. <https://blog.iae.org.tr/sergiler/yuzyilin-sonunda-istanbulda-bir-japon-romantik>

ARŞİV BELGELERİ

BOA. İ..HUS.21/61

BOA. HR.TH..128/79.

BOA. HR.TH..135/60.

BOA. Y..A...HUS. 291/ 26.

BOA. Y..A...HUS. 291/3.

BOA. Y..A... HUS. 291/ 41.

BOA. Y..A... HUS. 291/ 71.

BOA. Y..MTV. 201/21.

BOA. Y..MTV.161/199

BOA. Y..PRK ASK. 237/91

BOA. Y..PRK.EŞA. 33/4.

BOA. Y..PRK.HH..25/3

BOA. Y..PRK.KOM. 10/15

BOA. Y..PRK.TKM.3/50.

BOA. Y..PRK.TŞF. 3/92.

BOA. Y..PRK.TŞF.2/31

BOA. Y..PRK.TŞF.7/121

TSM 17/543

Yıldız Albümleri 90407, 90552, 90614.